

BENKE JÓZSEF

Csikós-Nagy Béla (1915–2005) akadémikus emlékére

Halálának 20., születésének 110. évfordulóján emlékezünk Magyarország nagy hatású tudósára, akinek életútja éppoly sokszínű és összetett volt, mint szakmai pályafutása. Csikós-Nagy Béla Magyarország nemzetközi viszonylatban, a hidegháborús ideológiai tengely mindkét oldalán egyik legnagyobb szakmai tekintélyre szert tett, legsokoldalúbb – jogász végzettségű – közgazdásza, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Magyar Közgazdasági Társaság örökös tiszteletbeli elnöke, a Nemzetközi Közgazdasági Társaság végrehajtó bizottságának tagja, alelnöke, az árelmélet és árpolitika vezető nemzetközi szaktekintélye volt.*

Journal of Economic Literature (JEL) kód: B31.

Csikós-Nagy Béla 1915. szeptember 9-én született Szegeden dr. Csikós Nagy József (1887–1960) ügyvéd és Jedlicska Jolán (1892–1987) második gyermekeként (*Honvédségi Közlöny*, 1943. május 28. 688. o.). Életének 90. évében, 2005. május 28-án hunyt el Budapesten. Gimnáziumi tanulmányait a szegedi piaristáknál kezdte 1925-ben, majd a budapesti érseki katolikus főgimnázium – jó eredménnyel maturált – diákjaként fejezte be. (Megjegyezzük, nevének írásmódja változó: iskolai és egyetemi irataiban és például sírja feliratán neve kötőjel nélkül, de tudományos publikációiban vagy az akadémiai nyilvántartásban kötőjellel szerepel.) 1929-től a Szent Ferencről nevezett cserkészőrs tagja, s a közösségi rendezvényeken több alkalommal szavalataival és az iskolai színjátszókör tagjaként tűnt ki.

A bentlakó kollégista az 1929/30-as tanévtől egy, majd 1932-re a legmagasabb kitüntetéssel, három aranyéremmel kitüntetett diák. Három tanév alatt a középiskolai Matematikai és Fizikai Lapok legszorgalmasabb példamegoldója az iskolában. A természettudományos érdeklődés mellett sikeresen szerepelt történelmi versenyeken is,

* Ez az élet- és pályarajz Hamza Gábor akadémikus felkérésére készült. Korábbi változata megjelent a Magyar Tudományos Akadémia honlapján, az Akadémikusok emlékezete című rovatban (szerk. Hamza Gábor). Lásd <https://mta.hu/ix-osztaly/jubileumi-megemlekezesek-106146>.

így például 1932-ben A magyarországi telepítések és a trianoni béke című pályázaton nyert „első dicséretet”.

A m. kir. Ferencz József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának hallgatójaként az Actio Catholica szegedi szervezetében tevékenykedett, s már első éves korában Mester János (1879–1954) pápai prelátussal, az egyetem II. sz. Filozófiai Tanszékének nyilvános rendes egyetemi tanárával együtt tartott előadást a katolikus ifjúság vallási életéről (*Nemzeti Újság*, 1934. január 26. 10. o.). Aktív volt a Magyar Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Országos Szövetségének (MEFHOSZ) előadásain is (*Pesti Napló*, 1937. március 19. 4. o., 1937. január 26. 11. o.). Mint több szemeszteren át fél- és később már egész tandíjmentességet nyert joghallgató 1935. május 21-én A törvényes öröklés a római magánjogban címmel kiírt pályázaton „*Uti legassit, ita ius esto*” jellegű pályaművével – Kiss Albert és Menyhárház Gáspár bírálók javaslatára – 100 pengő pályadíjat nyert a szegedi Ferencz József Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának tanácsülési jegyzőkönyve szerint.

Már igen korán megmutatkozott sokoldalúságára jellemző, hogy egy tanévvel később, 1936. május 19-én A becslés jelentősége a statisztikában című pályátételre „Matematika” jellegű pályázatával ugyancsak ő nyerte el a pályadíjat, mégpedig Surányi-Unger Tivadar és Ereky István bírálók javaslatára (a kar tanácsülési jegyzőkönyve szerint). Nem csoda, hogy ugyanebben az évben – a kar említett tanácsülési jegyzőkönyve szerint – a kar pártolólág terjesztette fel Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszterhez azon kérelmét, hogy a bécsi Collegium Hungaricumban ingyenesen lakhasson; a kérés teljesítése – hasonlóan a lipcsei nyári egyetem tanfolyamának támogatásához – nyári kutatómunkát tett lehetővé számára az egyetem könyvtárában. Bécsben Joseph A. Schumpeter, Ludwig von Mises, Robert Liefmann néhány művét dolgozta fel, és Othmar Spann univerzalizmusával ismerkedett (*Halm* [2005a] 1295. o.).

A kar tanácsülési jegyzőkönyvei szerint az 1937. évi pályázatra beadott munkáját – ismét Surányi-Unger és Ereky javaslata nyomán – 80 pengő pályadíjjal jutalmazták. Írásán már felfedezhetők a kor ideológiai lenyomatai: „A közösségi érdek fontosabb, mint az egyéni érdek” jellegű, a Jövedelmezőség és termelékenység című pályátételre beadott pályázatának mind a tárgya, mind a jellegje erről árulkodik. A pályázó azonban más helyütt már ekkor nyíltan utalt az expanzív német kultúrpolitika propagandisztikus eszközeire (*Magyarság*, 1937. szeptember 5. 6. o.), s ezzel együtt a berlini nyári egyetem hazai baloldal által agitátorképzőként emlegetett kurzusáról objektívnek tűnő képet festett, sértőnek nevezve a fogadó és küldő állam, illetve a résztvevők tekintetében ezt az álláspontot (*Makói Újság*, 1937. szeptember 5. 3. o.).

Az 1938/39-es tanévben – közgazdasági tanulmányokra – elnyerte a Mitteleuropäischer Wirtschaftstag német állam által finanszírozott ösztöndíját (*Budapesti Hírlap*, 1938. augusztus 28. 2. o.). Már hallgatókorában rendszeresen publikált egyebek között a Móra Ferenc Társaság támogatásával 1936-ban létrehozott kiskunfélegyházi Búzamezők című folyóiratban (*Félegyházi Közlöny*, 1937. május 30. 2. o.) és a Szegedi Új Nemzedék című keresztény politikai napilapban (*Szegedi Új Nemzedék*, 1937. szeptember 4. 3–4. o.).

Az 1938/39. tanévben és azt követően is Berlinben kutatott, s a berlini magyar főiskolások szövetségének rendezésében Magyarország a világgazdaságban címmel

előadást tartott (*Budapesti Hírlap*, 1939. február 25. 7. o.). Első jelentősebb közgazdaság-tudományi írása A gazdálkodás (ökonomia) tanának új megalapozása címmel jelent meg a Közgazdasági Szemle 1939. március–áprilisi számában (244–268. o.). 1940-ben már az egyik legelőkelőbb német gazdasági folyóirat, a *Der deutsche Volkswirt* közli tanulmányát a magyar–német gazdasági kapcsolatokról, amely tény a hazai sajtóban is hírértékű volt (*Délmagyarország*, 1940. június 14. 7. o.).

A berlini Magyar Nemzeti Front által felkért szerzőként részt vett a pécsi Lajos Iván által jegyzett, sok tízezres példányszámot és számos bel- és külföldi kiadást és utánnyomást megélt, a Németország világháborús vereségét – a nyersanyag- és termelési adatok összevetése útján – prognosztizáló politikai röpirat, az úgynevezett Szürke könyvre írt válasz elkészítésében, amely bár vallottan nem a német propaganda céljainak kiszolgálására készült, és célja nem a Szürke könyv prognózisának cáfolata volt, a Válasz a Szürke könyvre (Berlin, 1939) című írás mégis ezt a célt szolgálta: téves eredménnyel és végső soron szaktudományi érvekkel házasított propagandisztikus eszközökkel (*Révész* [2006]). A Válaszban – nem Csikós-Nagy tollából – olyan kijelentések találhatók Lajos Iván ellen, mint

„képes [...] a Németországból elmenekült zsidók és marxisták orgánumaival megfertőzni a magyar közvéleményt” (*Arató és szerzőtársai* [1939] 9. o., idézi: *Szegő* [2014] 209. o.).

1940-ben a Miniszterelnökség (gr. Teleki Pál) gazdaságtanulmányi osztályának előadója, majd a Pénzügyminisztérium (Reményi-Schneller Lajos) közgazdasági osztályán pénzügyi fogalmazó, 1942-től pénzügyi segédtitkár (*Budapesti Közlöny*, 1940. december 31. 3. o., 1942. július 5. 4. o., 1943. február 13. 1. o.).

1942. november 9-én tartotta meg habilitációs (egyetemi magántanári) próbaelőadását Nemzetközi gazdasági együttműködés címmel, amelynek alapján őt a pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem Surányi-Unger Tivadar és Vasváry Ferenc támogató bírálatával – Császár Elemér orvoskari dékán előterjesztésére – magántanárrá képesítette (egyetemi tanácsi jegyzőkönyv, 1942. november 25. 7–8. o.), amit a vallás- és közoktatásügyi miniszter 95.719/1942. IV. 1. sz. határozatával megerősített (*Budapesti Közlöny*, 1942. december 18. 1. o.), és ebben az évben belföldi kutatási ösztöndíjas (*Hivatalos Közlöny*, 1942. augusztus 1. 504. o.).¹

A következő évtől (1943) a Pénzügyminisztérium említett osztályán pénzügyi titkár (*Budapesti Közlöny*, 1940. december 31. 3. o., 1942. július 5. 4. o., 1943. február 13. 1. o.), 1945-től miniszteri titkár (*Magyar Közlöny*, 1945. szeptember 30. 1. o.), 1946-tól a Gazdasági Főtanács Titkárságának személyzeti létszámában miniszteri osztálytanácsos (*Magyar Közlöny*, 1946. július 31. 1. o.), majd a Gazdasági Főtanács főtitkárhelyettese.

A központi gazdaságirányítás országos hatáskörű szervben történő megszervezése az 1930-as évekre megy vissza. A második világháború után az Ipari Anyaghivatal és a 2200/1938. sz. ME rendelettel létrehozott árkormánybiztosság összevonásával jött

¹ A pontosság kedvéért megjegyezzük, hogy a pécsi egyetemen két Császár Elemér is működött dékánként: egyfelől Császár Elemér (1874–1940) irodalomtörténész, akadémikus, bölcsészkar dékán (1922/1923. tanév), a Corvin-koszorú birtokosa (1930, a kitüntetés alapítási évében), másfelől a Csikós-Nagy Bélát magántanárrá előterjesztő Császár Elemér (1891–1955) orvoskari dékán (1942/1943. tanév), sugárfizikus, akadémikus.

létre 1947-ben az Országos Anyag- és Árhivatal, a háború utáni hiánygazdaság központi árszabályozó szerve, azonban egy év után megszüntették, s funkcióját az Országos Tervhivatal vette át, amelynek közgazdasági főosztályát Csikós-Nagy 1948-tól vezette, majd 1952–1953-ban a Helyi Ipari Minisztériumban, 1954–1955-ben a Könyv-nyűipari Minisztériumban miniszterhelyettes, 1955–1956-ban a Budapesti Vegyesipari Tröszt igazgatója. Az Országos Árhivatalt az ő vezetésével szervezték meg újra 1957-ben; feladata a központi árpolitika kialakítása volt. A szervet 1967-ben egyesítették az Anyaghivatallal, s az újraalakult Országos Anyag- és Árhivatalnak 1984. évi nyugdíjba vonulásáig Csikós-Nagy az államtitkári rangú elnöke (*Halm* [2005b] 719. o.). A hivatal 1990-ben szűnt meg, feladat- és hatáskörét a pénzügyminisztérium vette át.

* * *

Hosszú pályafutásának szakmai megítélése világviszonylatban is kiemelkedő, azonban a sok évtizedes vezetői pálya politikai értékelése szükségszerűen – a történelmi sorsfordulók miatt is – vegyes. Nézeteinek többszöri (át)alakulását egyesek ideológiai pálfordulásokként és opportunizmusként (*Szegő* [2014]), mások őt a változó (világ) politikai és (világ)gazdasági helyzetekhez a nagyobb, a köz javát szolgáló célok eléréseért alkalmazkodni képes, a – többek között az ideológiai – kereteken belül maradó reformerként (*Halm* [2005b] és [2020]) definiálták.

Tekintettel arra, hogy Csikós-Nagy nemzetközi szakmai megítélése az egymással antagonisztikus ellentétben álló politikai-ideológiai (világ)rendszerek, (hideg)háborús ellenségek szaktekintélyei részéről is mindvégig, egyszerre és egyértelműen pozitív volt – amit számos nemzetközi szervezeti rang és pozíció, vendégprofesszori és előadói meghívás igazol –, helyesebbnek látszik a Csikós-Nagy Béláról való megemlékezés keretében a tudós megítélését a fiatalabb szakmai pályatársra, Halm Tamásra bízni, miként azt a Magyar Közgazdasági Társaság is tette Csikós-Nagy Béla halálának 15. évfordulóján, 2020-ban (az idézetekben egyes kiegészítéseket szögletes zárójelben közlünk).

„Tanulmányozta azokat az új kérdéseket, amelyeket a nemzetiszocialista uralom állított a figyelem középpontjába, és foglalkozott a német háborús pénzpolitika kérdéseivel [...], mestere, – B/] Surányi-Unger Tivadar úgy kívánta, hogy ezt követően a Rockefeller Alapítvány ösztöndíjasaként az USA-ban folytasson kutatómunkát. Ehhez mint volt ösztöndíjas és a siracusai egyetem rendszeresen meghívott vendégtanára jó kapcsolatai révén érdemesen segítséget tudott volna adni Csikós-Nagy Bélának. Az útra a második világháború miatt nem került sor. Ennek elmaradása szinte egész későbbi életét hátrányosan érintette. A Gyáriparosok Országos Szövetségének megbízásából 1940-ben Németországban tanulmányozta az Európa háború után várható gazdasági rendjét érintő különböző német elképzeléseket. Ennek eredményeként született meg *Nagytergárgazdaság* című műve [Budapest, 1942 – B/], amely 1945 után indexre került. Jóllehet ez a munka a ma gazdasági integrációnak nevezett folyamattal foglalkozott, – érthetően – nagy ellenérzést váltott ki sokakból. Varga István, a Gazdaságkutató Intézet igazgatója is bírálta azért, hogy nem szentelt kellő figyelmet az egyre inkább érezhető német agresszióknak és az ezzel összefüggő lehetséges jövőbeli fejleményeknek. Arra biztatta Csikós-Nagy Bélát, hogy foglalkozzék a magyarországi német tőkepenetrációval. Ez a munka is elkészült, de erre már sem a szerző, sem a megrendelő nem talált kiadót.” (*Halm* [2020] *sine pagina*)

„[...] egy »nagy generáció« markáns alakja volt. Sohasem volt akkora presztízse a szakmának idehaza, mint amikor e generáció szabott irányt az ország fejlődésének. Sohasem voltunk olyan büszkék magyar közgazdász mivoltunkra, mint abban a korszakban. Sohasem jelentett annyit a Magyar Közgazdasági Társaság tagjának lenni (és sohasem voltunk annyian e szervezetben), mint az ő elnökségének idején [1959-től a Pénzügyi Szakosztályt vezette, 1965-től országos alelnök, 1972-től elnök – *BJ*]. Példátlanul hosszú ideig: csaknem két évtizedig töltötte be ezt a tisztséget, majd 1990-től kezdve haláláig viselte az örökös tiszteletbeli elnöki címet. [...] 1990. március 11-én, még az országgyűlési választások előtt tartottuk a tisztújító (és rendszerváltó...) küldöttközgyűlésünket az MTA várbéli kongresszusi termében. Elnökünk nagy ívű beszédben foglalta össze nemcsak a közelmúlt évek (a »beszámolási időszak«) legfontosabb eseményeit, hanem áttekinthette az általa fémjelzett évtizedeket is. Az akkori hangulatban, amelyet már korántsem jellemzett valamiféle egység, hiszen az ország, és benne a közgazdász-társadalom is, már jócskán elindult a pluralizmus felé vezető úton, Csikós-Nagy Bélát dörgő tapssal, közfelkiáltással választottuk meg az MKT örökös tiszteletbeli elnökének. [...] az 1940-es évek elejétől az 1980-as évek közepéig gyakorlatilag megszakítás nélkül ott volt az első vonalban – bár sohasem a gazdaságpolitika első számú irányítójaként. Négy és fél évtizeden át bennfentesként mozgott a gazdaságpolitika »boszorkánykonyháján«. 1945 után azért engedték az üst közelébe, mert már a fordulat előtt megtanult főzni. A recepteket nem ő találta ki – de a fűszerezéssel már éreztette hatását. Azt pedig gyakran sikerült meggátolnia, hogy ehetetlen étkeket főzzenek.” (*Halm* [2005b] 719. o.)

„Életútja több, egymástól elkülönülő szakaszból állt. Ha egészen röviden kellene jellemezni életpályáját, mégis találunk valami állandót benne: az irracionalitások elleni küzdelmet, a gazdaság fejlődéséért folytatott lankadatlan harcot, a köz szolgálatát. Árhivalt szervezett egy olyan korszakban, amikor a világnak ezen a felén az árakat csak átmeneti, szükséges rossznak tartották. Versenyárrendszert vezetett be akkor, amikor még igencsak távol álltunk attól, hogy igazi verseny érvényesüljön a magyar gazdaságban. Síkra szállt a tőkével való észszerű gazdálkodás mellett akkor, amikor a publikációkban leírhatatlan volt maga a »tőke« szó, s egyike volt a tőkeérdekeltség megteremtésére hivatott, szégyenlősen eszközlektőzési járuléknak nevezett megoldás kidolgozóinak. A KGST-ben folyó kvázi-naturális árucserébe is igyekezett becsempészni az érték kategóriákat. E törekvéseit széles körben ismerte a nemzetközi szakmai közvélemény, és ezeket ismerte el számos nemzetközi szervezet – köztük a Nemzetközi Közgazdasági Társaság –, amikor vezetőtestületeibe választotta. Hosszú pályafutása alatt nagyon sok tisztelt és barátot, de nem kevés ellenséget is szerzett. Nézetei változtak, fejlődtek, és sokan éppen ezt nem tudták elfogadni. Csikós-Nagy Béla nem volt forradalmáralkat, hanem igazi reformerként működött: az adott kereteket nem akarta lerombolni, hanem mindig tágította őket. Közgazdasági ismeretei, széles látóköre, elméleti felkészültsége és gyakorlati tapasztalatai alapján érthető, hogy kulcsszereplőként vett részt a gazdaságirányítás 1968. évi reformjának kidolgozásában is. Egészen kivételes volt az az ügyszeretet, amellyel a munkáját végezte. Abban a szerencsében részesült, hogy már 42 éves korára eljutott abba a hivatali beosztásba, amelyből azután 70 évesen nyugdíjba vonult. Így aztán nem kellett törődnie saját karrierjének építgetésével, hanem érdemi kérdésekkel foglalkozhatott. Államtitkári rangját, befolyását nem anyagi gyarapodásra használta.” (*Halm* [2005b] 719–720. o.)

„Csikós-Nagy Béla évtizedeken át Magyarország első számú »közgazdasági diplomátája« volt: a nemzetközi szakmai közvélemény az ő közvetítésével ismerte meg a magyar

gazdaságpolitikát, a magyarországi reformtörekvéseket. Nemzetközi kapcsolatai az 1960-as években épültek ki. Ennek egyik első fóruma egy milánói székhellyel működő kutatóintézetnek, a CESES-nek 1961 és 1980 között évente megrendezett kelet–nyugati »rendszer-összehasonlító« konferenciái voltak, amelyeken szinte kivétel nélkül részt vett. [...] kétszer hat éven át [1971–77, 1984–89 – *BJ*] tagja volt az NKT [Nemzetközi Közgazdasági Társaság – *BJ*] végrehajtó bizottságának, ebből három évet alelnökként [1986–1989 – *BJ*]. Ekkor (de még ezt követően is) aktívan közreműködött a közgazdász-világkongresszusok szervezésében, ahol előadóként vagy panelviták vezetőjeként vett részt. Magyarország számára a legnagyobb jelentőségű eredménye az volt, hogy sikerült az 1974. évi közgazdász-világkongresszust Budapestre hoznia. Ebben természetesen nagy szerepet játszott az 1968. évi gazdaságirányítási reform iránt megnyilvánuló óriási nemzetközi érdeklődés is. Emellett az NKT számos más nemzetközi konferenciáján is szerepelt. 1991-től a brüsszeli székhelyű Európai Gazdasági Együttműködés Ligájában a magyar tagozat elnökeként dolgozott.” (*Halm* [2005b] 720. o.)

„Mind a nyugati, mind a keleti országok közgazdászai kitüntették figyelmükkel, tiszteletükkel. A nyugatiak számára kiváló partner volt: jól beszélt németül és angolul, és szakmailag is egy nyelvet beszélt velük. (Ne feledjük: ő ahhoz a generációhoz tartozott, amelyik »még« nem volt marxista, és kitűnően ismerte az akkor nálunk »polgáriaknak« nevezett közgazdászok, elsősorban is a németek és az osztrákok munkásságát!) A szocialista országok közgazdászai is nagy tisztelettel viseltettek iránta, hiszen szaktudása őket is lenyűgözte, és a gyakorlat terepén, a gazdasági reformoknak köszönhetően, Magyarország mindig is élen járt.” (*Halm* [2005b] 720. o.)

„Közel 40 egyetemen szerepelt meghívott előadóként – fő témája természetesen a magyar gazdaságpolitika, de elsősorban az 1968. évi reform volt. Nyugdíjba vonulásától, 1984-től a Bécsi Tudományegyetem Gazdaságpolitikai Tanszékének tiszteletbeli professzoraként vezetett szemináriumot. Ennek témája 1989-ig a gazdasági rendszerek összehasonlító elemzése volt, döntően a KGST-országokban érvényesülő tervgazdasági rendszerek rokon- és eltérő vonásainak bemutatásával. 1990-től a szeminárium a közép- és kelet-európai országok európai integrálásával foglalkozott. Emellett hazai kormány megbízásoknak tett eleget, és a Magyar Tudományos Akadémia keretein belül működő OTKA-pályázatok kutatójaként dolgozott. Haláláig folyamatosan jelentek meg tudományos cikkei a szakmai sajtóban. Nemzetközi tanácsadói tevékenysége is kiszélesedett. A Világbank szakértőjeként dolgozott Kínában, az UNIDO megbízása alapján pedig Algériában. Tanácsadói konzultációkat folytatott Indiában és Irakban és – Gorbacsov hatalomra kerülését követően – a Szovjetunióban.” (*Halm* [2005b] 720–721. o.)

A rendszerváltás után ő hívta életre a Magyar Tudományos Akadémia IX. osztályának keretében az MTA Pénzügytani Bizottságát, vállalva annak elnöki posztját (*Halm* [2020]). A Közgazdasági Szemle, az Acta Oeconomica, valamint a Gazdaság című folyóiratok szerkesztőbizottságának tagja. Az International Network for Economic Method (INEM) alapítóinak egyike (*Galbács* [2017] 1092. o.). Ma is érdemes meghallgatni az 1980-as években vele készített interjúkat és az USA-ban felvett kerekasztal-beszélgetéseket.²

² <https://www.youtube.com/watch?v=jMvJcc-AdEA&t=175s> és <https://www.youtube.com/watch?v=uNWdUCHPkko&t=325s>.

Csikós-Nagy Béla teljes értékű államigazgatási munkája mellett kiemelkedő tudományos tevékenységet is végzett. Munkássága alapján rendkívüli úton, védelem nélkül 1967-ben a közgazdaság-tudomány doktora (*Halm* [2005b] szerint 1968-ban, de a levelező tagi ajánlások iratában 1967 szerepel).³ Ezt követően, 1982-ben az MTA levelező tagjává választották, székfoglalójának címe: Az értéktörvény szerepe a szocialista gazdaságban.⁴ A rendes tagságot – Bognár József és Falusné Szikra Katalin akadémikusok ajánlására⁵ – már nyugdíjasként, 1987-ben kapta meg, székfoglaló előadásának címe: A társadalom gazdasága és természeti környezete.⁶

„A rendszerváltást követően egyre inkább világgazdasági kérdésekkel kezdett foglalkozni. *Price and Power* című munkájában a nemzetközi munkamegosztás új fejleményeit, a nemzetközi kapcsolatokban érvényesülő hatalmi viszonyokat elemezte [...]. 2002-ben jelent meg az általa élete fő művének tekintett kétkötetes könyve, a *Közgazdaságtan a globalizáció korában*. Ebben a világgazdaság legfontosabb új fejleményei (a globális és ellenőrizhetetlen tőke mozgások vagy a gazdasági integráció) éppúgy szerepelnek, mint a közgazdasági szempontból is kiemelkedő fontosságú környezetvédelem vagy a civilizációk közötti kapcsolatok.” (*Halm* [2005b] 721. o.)

Élete utolsó – kilencedik – évtizedében is rendszeresen publikált. Utolsó műve a *Közgazdaságtan a globalizáció korában* című könyvének angol kiadása volt, amellyel halálának hetében készült el a nyomda. *Halm* szerint:

„Precizitására jellemző, hogy 90. évében is előkészítette a tiszteletpéldányokhoz szánt kísérőleveleket. A nyomda péntek reggelre ígérte a példányok leszállítását, de délelőtt jelezte, hogy akadály merült fel, és csak hétfőn tudnak szállítani. Csikós-Nagy Béla két nap múlva, vasárnap elhunyt.” (*Halm* [2020] *sine pagina*.)

Tudományos fokozatait és címeit az alábbiakban foglaljuk össze: 1942 – egyetemi magántanár a pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetemen; 1964 – c. rk. egy. tanár a budapesti Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen; 1967 – a közgazdaságtudományok doktora; 1979 – az Osztrák Tudományos Akadémia külső tagja; 1982 – a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja; 1984 – a Bécsi Egyetem Gazdaságpolitikai Tanszékének tb. egyetemi tanára; 1987 – a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja.

Pályája során csaknem harminc könyvet jegyzett szerzőként vagy társszerzőként, amelyek jó része több idegen nyelven (orosz, lengyel, japán, angol, kínai) is megjelent. Egyéb szakmai publikációinak száma meghaladja a négyszázat.

Kitüntetései, díjai a következők: Állami Díj II. fokozat (1970, az árpolitika terén végzett tudományos és gyakorlati tevékenységéért), a Bécsi Egyetem díszdoktora, Heller Farkas-díj (1995), Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány Fődíja gazdaságtudományi-kutatói életművéért (2003), Közgazdász Életműdíj (2005), Demény Pál-émlékérem (posztumusz, 2005).

³ http://real-j.mtak.hu/6158/2/Tagajanlasok_levelezo_tagok_1981_82_1.pdf#page=32.

⁴ <https://akademikus.mtak.hu/adatlap/csikos-nagy-bela/>.

⁵ http://real-j.mtak.hu/11271/1/Eloterjesztes_1987.pdf#page=39.

⁶ http://real-j.mtak.hu/11271/1/Eloterjesztes_1987.pdf#page=39.

Hivatkozások

- ARATÓ ISTVÁN–CSIKÓS-NAGY BÉLA–TÖRÖK BÉLA [1939]: Válasz a Szürke könyvre. Magyar Nemzeti Front, Berlin.
- GALBÁCS PÉTER [2017]: Tudományunk jelene és jövője a tét. Közgazdasági Szemle, 64. évf. 10. sz. 1089–1096. o. <https://doi.org/10.18414/ksz.2017.10.1089>.
- HALM TAMÁS [2005a]: Megemlékezés. Csikós-Nagy Béla (1915–2005). Magyar Tudomány, 166. évf. 10. sz. 1295. o.
- HALM TAMÁS [2005b]: Nekrológ. Közgazdasági Szemle, 52. évf. 10. sz. 719–722. o.
- HALM TAMÁS [2020]: Visszaemlékezés. Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest, <https://mkt.hu/hu/2020/05/31/tizenot-eve-hunyt-el-csikos-nagy-bela/>.
- RÉVÉSZ SÁNDOR [2006]: Tényelhárítás, hőselhárítás. Beszélő, 11. évf. 9. sz. (<http://beszelo.c3.hu/cikkek/tenyelharitas-hoselharitas>).
- SZEGŐ IVÁN Miklós [2014]: Jobbról balra – vagy mégsem? Csikós-Nagy Béla, az „átmenet-gazdaság” örök opportunistája. Megjelent: *Rainer M. János* (szerk.): Búvópatakok – mélyfúrások. Magyar jobboldal – 1945 után. Országos Széchényi Könyvtár–1956-os Intézet Alapítvány–Gondolat Kiadó, Budapest, 198–246. o. https://real-j.mtak.hu/20158/1/Evkonyv56_20_2014.pdf.

Internetes források

- www.nevpont.hu/palyakep/csikos-nagy-bela-12446
<https://adt.arcanum.com/hu/>
<https://library.hungaricana.hu/hu/>
<https://akademikus.mtak.hu/adatlap/csikos-nagy-bela/>
https://real-j.mtak.hu/11271/1/Eloterjesztes_1987.pdf#page=39

Fontosabb könyvei

- A korrelációs számítás jelentősége a modern gazdaságkutatásban (1935)
 A termelékenység elméletének története (1937)
 Árpolitika az átmeneti gazdaságban (1958, oroszul: 1960, lengyelül: 1961)
 Árpolitika a mai kapitalizmusban (1964)
 Eszközgazdálkodás és árrendszer (1964)
 Szocialista árelmélet és árpolitika (1966)
 Általános és szocialista árelmélet (1968)
 Bevezetés a gazdaságpolitikába (1969)
 Magyar gazdaságpolitika (1971)
 Socialist economic policy (1973)
 Szocialista árelmélet és árpolitika (1974) Socialist price theory and price policy (1975)
 Új árforradalom árnyékában (1978) Towards a new price revolution (1979)
 A magyar árpolitika (1980, japánul: 1985, kínaiul: 1985)
 Gazdaságpolitika (1982)
 Alkalmazkodás az új árviszonyokhoz. Tanulmányok (Szakolczai Györggyel, 1983)
 Az árprobléma időszerű kérdései 1985–1988 (1985)

Kelet–nyugati gazdasági kapcsolatok a változó világban (1986)

Szocializmus, piac, gazdaság (1987)

Sozialistische Marktwirtschaft (Bécs, Europaverlag, 1988)

Price and Power. A Twentieth-Century Reinterpretation of Interconnected Phenomena
(Elek Péterrel, 1995)

A XX. század magyar gazdaságpolitikája. Tanulságok az ezredforduló küszöbén (1996)

Közgazdaságtan a globalizáció korában. I–II. kötet (2002)

Economics in the era of globalization (2005)